НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ВІДДІЛЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ, ЗАГАЛЬНОЇ ТА ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
ВІДДІЛ СУХОМЛИНІСТИКИ
ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО

ПЕДАГОГІКА ПРИРОДИ: «ШКОЛА ПІД ГОЛУБИМ НЕБОМ» У СВІТОВІЙ ТРАДИЦІЇ

Круглий стіл «Школа під голубим небом» Василя Сухомлинського: від історії до сьогодення

6 жовтня 2026

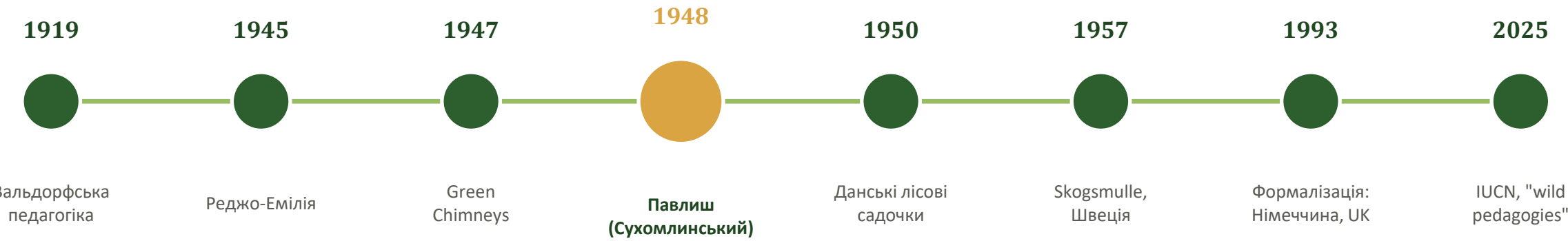
Сухомлинська Леся, доктор філософії, старший дослідник,
старший науковий співробітник відділу сухомлиністики
ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського

Вступ

Ідея навчання дитини в безпосередньому контакті з природою не є винаходом однієї країни. У середині XX століття, майже одночасно й незалежно одна від одної, у різних куточках світу виникають педагогічні практики, що виводять дитину з класу в поле, ліс, сад.

«Школа під голубим небом» Василя Сухомлинського — **не поодинокий український феномен, а частина цієї ширшої світової течії.**

Хронологія однієї ідеї

Повоєнне XX століття: різні країни, різні політичні системи — одна педагогічна відповідь на потребу повернути дитині природу.

1 Вальдорфська педагогіка

Рудольф Штайнер · Німеччина, 1919

Перша системна спроба вписати природний цикл у структуру шкільного життя: пори року, догляд за садом і твариною стають структурним елементом навчального плану, а не темою окремого уроку.

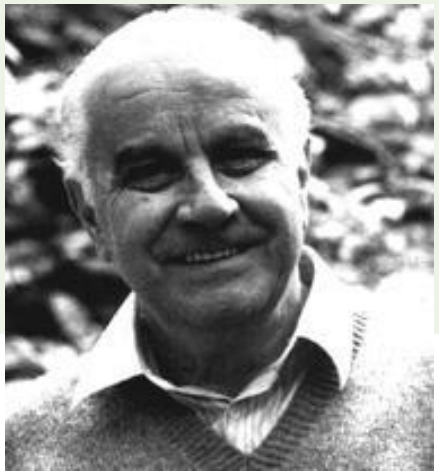
60+

країн світу практикують вальдорфську педагогіку сьогодні

2 Повоєнна хвиля

1945 **Реджо-Емілія, Італія**

Лоріс Малагуцці на руїнах повоєнного містечка формулює принцип «довкілля як третій учитель»: природне і просторове середовище дитини — рівноправний педагогічний партнер.

1947 **Green Chimneys, США**

Школа-ферма у штаті Нью-Йорк: діти навчаються поряд із фермерськими тваринами — ранній приклад тваринно-центричної терапевтичної педагогіки.

3 Данські «лісові садочки»

1950 **Елла Флатау, Данія**

Данка Елла Флатау починає щодня водити своїх і сусідських дітей у ліс поблизу дому. Стихійна ініціатива переростає в перший офіційний лісовий садочок — прийнятий початок світового руху forest kindergarten.

«Немає поганої погоди — є погане вбрання»

скандинавський принцип, що ліг в основу руху

4 «Школа під голубим небом» Сухомлинського

Павлиш, 1948–1970

Саме в ці ж роки, за кілька сотень кілометрів на схід, у зруйнованому війною Павлиші Сухомлинський розробляє власну систему «уроків мислення серед природи» — і теж із вимушеної обставини: шкільних приміщень бракувало, а діти прийшли до школи травмованими війною.

«Школа радості»

Ще до систематичного навчання Сухомлинський упродовж року водив шестирічних дітей у поле, ліс, на луки: спостерігали грозову хмару, льодохід, політ бджоли, шелест колосся.

Побачити — назвати — написати

Кожна така «подорож до джерела думки» завершувалася словом — розповіддю чи власною казкою. На відміну від скандинавської моделі, природа тут не самоціль гри, а трамплін до слова й тексту.

5 Формалізація руху

1957

Швеція

Йоста Фрум створює «Skogsmulle» — персонажів, що вчать дітей природи.

1960-ті

Німеччина

Ідея приходить як «садочки без стін і дверей»; офіційне визнання — 1993 р.

1993

Велика Британія

Після візиту до Данії концепцію формалізують у Forest School.

2000-ні

Канада

З'являється підхід «Голова – серце – руки» (Forest School Canada).

6 Сьогодення: 2020-ті роки

Тенденція не згасла — вона щойно набрала інституційного масштабу:

IUCN, жовтень 2025

Десятикроковий посібник з озеленення шкільних дворів — глобальна урядова політика.

«Wild pedagogies»

Довкілля закріплюється в науці як рівноправний співавтор освітнього процесу.

Ефект COVID-19

Масовий перехід навчання на вулицю під час пандемії — частина практики прижилася.

Бум у Південній Кореї

Стрімке зростання лісових дитсадків як реакція на екранний час дітей.

Те, що Сухомлинський стверджував інтуїтивно-педагогічно 70 років тому, сьогодні підтверджується нейронаукою.

Висновок і ключові тези

1

Синхронність

Реджо-Емілія (1945), Green Chimneys (1947), Павлиш (1948), данський лісовий садочок (1950) виникають практично одночасно в трьох різних політичних системах — паралельна реакція на травму війни, загальнолюдська, а не національна.

2

Відмінність акцентів

Скандинавська модель ставить у центр вільну гру. Сухомлинський веде дитину від споглядання природи до слова й тексту, вписуючи природу в логоцентричну традицію української педагогіки.

3

Від ідеї до мейнстриму

Розрізнена ініціатива ентузіастів 1945–1950 рр. до 2025 р. оформилася в глобальну політику й академічну дисципліну. «Школа під голубим небом» — ранній передвісник сьогоднішнього світового мейнстриму.

Дякую за увагу!